

Знаело се, че в селото е имало училище отпреди Освобождението, знаело се за някои учители като поп Бончо, Даскал Ваню, учителите Тодю и Тако, но писмен документ за това, кога е поставено началото на училището и други данни за това нямало. Едва през 1969 г. от едно писмо, изпратено до директора на училището по това време Бойдъо Д. Бойдев от сътрудника в Окръжния музей - Хасково, Борис Колев, научаваме за съобщение, отпечатано в "Цариградски вестник", бр.98 от 1852 година, което гласи: *"Село Саръюрт - християнско село със сто къщи. Имат един поп Бончо, който, учи на къщата си само децата на това село. Църквата им ще се започне след зима, на пролет"*. Това кратко съобщение - хвърля светлина върху факти, за които до тогава само се е гадаело. А ето какво пише за това свещеник Иван Латунов: *"Родолюбивият призив на поп Бончо бил последван от всички в селото, бащите без колебание изпращат децата си на новооткритото школо. Но що за школо е това? То се помещавало в една от къщните стаи на попа, с малко прозорче, от което едва се осветлявала стаята. Насядали на рогозка по 10 - 15 малчугани, вече са сричали Апостола. Много ученици минали през домашното школо на поп Бончо и всички те, кой повече, кой по-малко, усвояват изкуството да четат и пишат"*.

След като църквата била построена през 1857 година, от долната страна на входа, залепена за самата църква, е била построена една стая - килия, в която след това се водило обучението на децата, вече от светски учители, професионално подготвени, разбира се - една учебна стая, един учител. При разкопки на това място от свщ. Иван Латунов са намерени основите на тази класна стая. Тук се е водело обучението до построяването на голямото училище в църковния двор. Това било двуетажна постройка

във възрожденски стил, с пет учебни стаи на горния етаж и учителска стая на долния. Останалите стаи на долния етаж били тъмни помещения без прозорци, където се складирали училищен инвентар и дърва за огрев. Кога точно е било построено това училище, никъде не е отбелязано. От записките на дядо Петко Ковачев се разбира, че е построено преди Освобождението. Било е голяма, солидна за времето си постройка. През 1921 г. се откриват първи, втори и трети клас на прогимназията, където учили само момчета. Момичетата ходели на училище само до трето-четвърто отделение. За пръв път момиче тръгнало в прогимназия през учебната 1928 - 1929 година. В споменатото училище се водели занятията до 12 септември 1929 година, когато се открива Новото училище, което съществува като такова и до днес. Старото стояло празно една година, докато през 1931 година младежите го превърнали в театрален салон, като съборили една от междинните стени и от съседната страна и издигнали сцена. Една странична стая станала гримьорна.

През пролетта на 1928 година в Южна България, най-вече в Чирпанския район, се разразило страшно земетресение. В нашия район то се усещало по-слабо, нямало съборени къщи, но пропукани и съборени комини се срещали навсякъде. Изплашените хора спели по дворовете и понеже било още студено, правели колиби от ръжанка или царевични снопи.

Училището било също засегнато - пропукано на няколко места. Обучението се водело във на двора от 20-ти април до края на учебната година.

Новото училище е построено в горния край на селото. Първата копка била направена на 7 юли 1929 г., на 12 септември същата година в него започнали учебните занятия. Архитектът е използвал естествената денivelация

на терена, така че училището от западната си страна е едноетажна сграда, а от източната - двуетажна, с учебни работилници на първия етаж и класни стаи, учителска и директорска стая на втория. Внимание заслужава източното /фасадно/ стълбище с тържествени арки в горния край, където е входът. По време на строежа гредите на дървената конструкция били захващани със специални железни куки, като след това се редяли тухлите. Било е градено така, за да устоява на земетресенията. От 1930 година прогимназиалният курс в училището е непостоянен. Броят на учениците се мени - ту се увеличава, ту намалява и в зависимост от това се закривали и откривали едни или други класове и децата са ходили на училище в околните села.

От 1958-59 учебна година училището се стабилизира с редовни ученици, защото в селото се преселиха много семейства тракийци, по-късно турци и българо-мохамедани. По-късно в нашето училище след четвърти клас започнаха да идват ученици от селата Царева поляна и Балкан. Оттогава класовете са редовни, даже през 1969 г. директорът Бойдъо Д. Бойдев съдейства за откриването на осми клас. Тогава се въведе и наред със съществуващата отпреди летописна книга да има и фотоалбум, който да съдържа снимки на учители, малко или много работили в училището

На 24 май 1972 г. най-тържествено бе чествана 120-годишнината на училището. Присъстваха много бивши учители, ученици, много гости и, разбира се, всички хора от селото. Беше изнесен тържествен доклад от директора на училището, подготвена беше богата литературно-музикална програма с участието на ученическия хор и хора на учителския колектив. Беше огласено награждаването на училището с орден "Св. св. Кирил и Методий".

Днес училището все още е пълна прогимназия, но в началния курс има слети класове, защото броят на

учениците стремглаво намалява.

Знае се вече, че първият-учител в селото е поп-Бончо, за когото говорихме доста по-горе. А на първа страница в стария „псалтир“ се намира следният надпис: „Милчо баши даскал в село Саръ юрт“. От него се вижда, че даскал Милчо е бил главен /баши/ учител. Знае се още, че един от първите учители е бил Евтимия Русев От Хасково, учителствал две години /1858 – 1860 г./

Учител, който се заема за светско училище и обучение на децата в селото, е нашият съселянин Тодю поп Бончев - учителствал три години /1861 – 1864/, син на поп Бончо. Същият се е ползвал с изключително уважение сред селяните. От където минел, млади и стари му ставали на крака. След Освобождението станал първият касиер на Земеделска банка в гр. Хасково.

Следващите три години за учител бил условен Тако Таков, също от Жълти бряг, за когото старите хора още говорят, въпреки че не биха могли да го помнят.

След него с образователното дело в селото се заема отново жълтобряговец - Ваньо Славчев, който е бил образован чобек, водел летописна книга и много от тези сведения той е дал да се запишат от Димитър Вълков, по-сетнешен дългогодишен учител.

Последователно до Освобождението са учителствали Тодор Николов и Петко Тонев - и двамата от Жълти бряг. Вижда се, че почти всички най-стари учители в селото са били местни хора - хора пълни с ентузиазъм, радатели за издигане на образованието на нашето население - и всичко това прави чест на будното селище.

Силата на обаянието на първите учители, борбата им за запазване и развитие на езика „свещен на нашите деди“, за самостоятелно българско школо ни карат да изкажем нашите горещи чувства на признателност към тези пионери